

УДК 327(73+016.1ЄС)

ВЗАЄМОДІЯ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА ГЛОБАЛЬНОМУ І РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ

У статті проаналізована практика взаємодії США та ЄС у напрямку формування енергетичної політики на глобальному та регіональному рівнях у період із 2000 р. по сьогоднішній день. Досліджені інтенсивність взаємодії та результати співпраці США та ЄС у рамках «Великої вісімки» та «Великої сімки», Енергетичної Ради ЄС–США, Трансатлантичного торговельного та інвестиційного партнерства, а також у рамках інших міжнародних інституцій: Форуму провідних економік світу з енергетики та клімату, Міжнародного енергетичного агентства, Міжнародного енергетичного форуму, Міжнародного партнерства зі співробітництва в галузі енергетичної ефективності та Міжнародного агентства з відновлювальної енергетики. Відзначено, що у перспективі ймовірно пришвидшене зближення США та ЄС для досягнення енергетичної безпеки та мінімізації енергетичних ризиків обох сторін.

Ключові слова: енергетична політика, енергетична безпека, відновлювальна енергетика, диверсифікація джерел постачання енергії.

Питання енергетичної безпеки завжди відзначалось нагальністю у порядку денному, що виносилось на розгляд світової спільноти. Особливої ваги енергетичний чинник набув в умовах глобалізаційних зрушень, посилення взаємозалежності між країнами, появи нових центрів сили, а також в умовах руйнації усталеної системи міжнародних відносин та геополітичних трансформацій, які розгортаються тлі агресії Росії проти України. Сьогодні світ опинився перед гострою необхідністю пошуку такої моделі міжнародних відносин, яка змогла б адекватно відповідати на

КОРОЛЬОВА А.С.,
аспірант
Дипломатичної
академії України
при Міністерстві
закордонних справ
України

сучасні геополітичні виклики. Саме США та ЄС як потужні глобальні актори в змозі сфокусувати спільні зусилля на вирішенні та пом'якшенні ряду глобальних енергетичних питань, тому дослідження їхньої співпраці у зазначеній галузі відзначається актуальністю та нагальністю.

Стан та еволюція зовнішньополітичного партнерства США та ЄС аналізуються в працях українських вчених-політологів Є. Камінського, Д. Лакішика, І. Погорської, І. Дудко, І. Онішенка, М. Ратнікова. Проблематика енергетичної політики США знаходить свої відображення в працях російських дослідників Ю. Боровського, Н. Симонії, О. Телегіної, С. Дмитрієва. Трансатлантичне енергетичне співробітництво США та ЄС досліджують зарубіжні вчені К. Берзіна, А. Перос, Д. Гордон, В. Майор. Проте зазначені дослідники переважно розглядають політичні тенденції взаємодії США та ЄС, не приділяючи достатньої уваги енергетичній складовій двосторонніх відносин.

Метою статті є ґрунтовне дослідження усієї сукупності форматів співпраці між США та ЄС у сфері формування енергетичної політики на глобальному та регіональному рівнях, беручи до уваги відмінні цілі та інтереси, якими керуються сторони при намаганні досягти необхідний рівень енергетичної безпеки.

Інтенсивністю взаємодії відзначається співпраця США та країн ЄС (Великої Британії, Італії, Німеччини, та Франції) щодо реалізації політики енергетичної безпеки на глобальному рівні у рамках «Великої вісімки» та «Великої сімки». Рішення щорічних самітів країн-учасниць міжнародного клубу хоча й не носять імперативного характеру, проте фіксують наміри сторін притримуватись виробленої лінії поведінки та застосовувати спільні принципи щодо вирішення гострих проблем світової спільноти.

Упродовж періоду із 2000 по 2016 рр. питання енергетичної безпеки, використання поновлювальних джерел енергії, енергетичної ефективності та заощадження підіймалися щороку на самітах «Великої вісімки», а з 2014 р. – «Великої сімки», і були сформульовані та закріплені в комюніке, заявах Голів самітів, Планах дій, спільних заявах Міністрів енергетики тощо.

22 липня 2001 р. (м. Генуя, Італія) лідери країн «Великої вісімки» задекларували в Комюніке визнання важливості відновлювальної енергетики для сталого розвитку, диверсифікації джерел постачання енергії та збереження навколишнього середовища.

У Плані дій «Великої вісімки» «Наука та технології для сталого розвитку», прийнятому 2 червня 2003 р. (м. Евіан, Франція), ефективно використання енергії виступає однією з можливостей досягнення суспільного прогресу.

На ювілейній 30-й зустрічі «Великої вісімки» 2004 р. (Сі-Айленд, США) у своїй заяві від 10 червня 2004 р. Джордж Буш-мол. як господар саміту визнав необхідність формування збалансованих енергетичних політик країн світу в умовах збільшення кількості постачальників енергоносіїв, а також заохочення ефективного користування та збереження енергії.

Під час саміту «Великої Вісімки» 6-8 липня 2005 р. (Глінігс, Велика Британія) лідери провідних країн світу прийняли декларацію і План дій «Зміна клімату, екологічно чиста енергетика і сталий розвиток». Вперше на найвищому рівні було констатовано факт залежності кліматичних змін від використання викопних енергетичних ресурсів і гостру необхідність невідкладних дій у цій сфері.

Серед пріоритетних питань порядку денного саміту «Великої вісімки» в Санкт-Петербурзі (Російська Федерація, 15-17 червня 2006 р.), окрім проблем освіти та боротьби з інфекційними захворюваннями увага спільноти була спрямована на предмет глобальної енергетичної безпеки. Як зазначає російський дослідник Ю. В. Боровський: «В ході зустрічі були прийняті документи, які вперше містили чіткі, повні, а головне консенсусні для виробників і споживачів формулювання міжнародних енергетичних проблем і глобальної енергетичної безпеки»¹.

Санкт-Петербурзький План дій був покликаний покращити рівень глобальної енергетичної безпеки шляхом підвищення прозорості, передбачуваності та стабільності глобальних енергетичних ринків, вдосконалення інвестиційного клімату в енергетичному секторі, економії енергії, забезпечення фізичного збереження ключової енергетичної інфраструктури, боротьби з енергетичною бідністю та приділення достатньої уваги проблемам зміни клімату та сталого розвитку. За твердженням російського дослідника О. О. Телегіної заява «Великої вісімки» на саміті 2006 р. «стала однією із найбільш повних міжнародних документів на тему енергетичної безпеки»². Дійсно, перелік погоджених напрямів діяльності щодо зміцнення глобальної енергетичної безпеки був достатньо вичерпним, труднощі полягали у необхідності країнам із різним баченням та підходами

до енергетичної безпеки шукати точки дотику для вирішення глобального виклику сучасності.

У підсумковій заяві Голови саміту від 8 червня 2007 р. (м. Гайлігендамм, Німеччина) було визнано провідну роль технологій, енергоефективності та ринкових механізмів у приборканні кліматичних змін та зміцненні енергетичної безпеки.

Саміт 2008 р. (м. Тояко, Японія) розширив список учасників, долучивши до обговорення загальних проблем Президента Європейської комісії. Декларація лідерів не обійшла увагою питання енергетичної безпеки, зміни клімату, здобуття енергетичної диверсифікації, а також прозорості функціонування енергетичних ринків.

Саміт 2009 р. (м. Лаквіла, Італія) сприяв виробленню Декларації «Відповідальне лідерство в інтересах сталого майбутнього». Лідери «Вісімки» визнавали необхідність швидких дій та далекоглядного бачення у вирішенні питань досягнення енергетичної безпеки, використання природних ресурсів та подолання енергетичної бідності. У рамках заходу 25 травня 2009 р. відбулась зустріч міністрів енергетики країн «Великої вісімки» та Комісара ЄС з питань енергетики. У спільній заяві задекларовано прагнення країн покращити доступ до енергії та забезпечити її безперервний транзит, визнається ключова роль викопного палива як компоненти енергетичного балансу більшості країн світу.

В Декларації «Відновлення та великі ініціативи» від 26 червня 2010 р. (Маскока, Канада) країни «Великої вісімки» закріпили домовленість притримуватися лінії розбудови стійкої до зміни клімату низьковуглецевої економіки, яка характеризується зеленим зростанням та ефективністю використання ресурсів.

Саміт «Великої вісімки» в 2011 р. (м. Довіль, Франція) відзначився прийняттям Декларації «Незмінна відданість ідеям свободи і демократії» (27 травня 2011 р.), в якій закріплене усвідомлення провідних країн щодо необхідності забезпечення «зеленого зростання», сприяння адекватному управлінню ресурсами та збереженню біологічного розмаїття.

В Кемп-Девідській Декларації «Великої вісімки» від 19 травня 2012 р. окреслено наміри сторін прагнути до формування оптимального поєднання всіх джерел енергії при реалізації національних стратегій розвитку, а також усунення перешкод для розвитку глобальної енергетичної інфраструктури. Зафіксовано зобов'язання країн впроваджу-

вати передовий досвід у сфері енергетичного виробництва – технології глибоководного буріння та гідравлічного розриву пласта – з урахуванням екологічних ризиків.

Комюніке лідерів саміту «Великої вісімки» від 18 червня 2013 р. (курорт Лох-Ерн, Велика Британія) приділяє значну увагу проблемі зміни клімату та виробленню ефективних дій на національному та міжнародному рівнях по скороченню викидів парникових газів.

2 березня 2014 року через військову агресію Росії проти України держави «Великої сімки» оголосили про припинення своєї участі в підготовці саміту в Сочі, запланованого на червень 2014 р. Замість цього лідери країн зустрілись у коригованому форматі в Брюсселі (4-5 червня 2014 р.) для обговорення найгострішого питання порядку денного.

Питання енергетичної безпеки піднімалось на зустрічі Міністрів енергетики країн «Великої сімки» та Комісара ЄС з питань енергетики у Римі 5-6 травня 2014 р. У спільній заяві задекларовано усвідомлення лідерів протистояти викликам енергетичної безпеки, які постали у світлі останніх подій. «Енергетика не може бути використана у якості інструмента політичного примусу або загрози безпеці. Розбіжності у поглядах на енергетичні питання мають долатися шляхом діалогу, заснованого на принципах взаємності, прозорості та безперервної співпраці»³. Сторони приходять до висновку про необхідність сприяння глибшій інтеграції ринку скрапленого природного газу та розробки плану щодо упередження виникнення енергетичної кризи упродовж зими 2014-2015 рр.

Наступний саміт «Великої сімки» у 2015 р., що відбудеться 7-8 червня (м. Ельмау, Німеччина), вже засвідчив приділення значної уваги питанню енергетичної безпеки як компоненти Римської ініціативи Міністрів енергетики 2014 р.

Заслуговує на увагу дослідження реалізації трансатлантичної енергетичної політики у рамках Енергетичної Ради ЄС-США. Метою Ради з питань енергетики, як форуму щодо енергетичних пріоритетів між ЄС і США, є сприяння формуванню глобальної енергетичної безпеки на основі прозорості, стабільності та принципу недискримінації на глобальному енергетичному ринку. Вона сприяє розвитку політик і нормативно-правової співпраці щодо ефективного і збалансованого використання енергії, а також націлена на спільне дослідження і розвиток технологій чистої енер-

гії. Енергетична Рада покликана вивчати питання диверсифікації енергетичних джерел шляхом використання скрапленого природного газу, енергії сонця, вітру та біопалив, атомної енергії. Такі дії активізують економічне зростання і створення робочих місць, зміцнять енергетичну безпеку та міжнародну співпрацю, а також підкреслять важливість та нагальність боротьби проти глобальних проблем у сфері енергетики і клімату.

Зазначена кооперація у галузі енергетики була розпочата у 2009 р. з метою «поглиблення діалогу щодо стратегічних енергетичних питань, сприяння взаємодії енергетичних політик та наукового співробітництва в сфері технологій екологічно чистої енергії»⁴. Саме в 2009 р. під час газового конфлікту між РФ та Україною 27 держав-членів ЄС, які керувались власними пріоритетами та інтересами, усвідомили необхідність вироблення спільного підходу до енергетичного питання та встановлення тісної кооперації із США для гарантування енергетичної безпеки на континенті. «Потреба в створенні Ради породжена з необхідності Європи шукати альтернативи залежності від газу РФ. Росія все частіше використовує поставки газу як інструмент внутрішньої та зовнішньої політики, що збільшує ризики ринків ЄС»⁵.

Настрої країн ЄС цілком співпали з баченням та прагненням США керувати власним енергетичним майбутнім, сприяти необхідним регіонам та країнам у побудові їх енергетичної незалежності та впливати на тенденції світового енергетичного ринку та його гравців, збільшивши експорт енергетичних ресурсів. Більше того, «торговельні відносини США і ЄС є найпотужнішими в світі, відбувається посилення взаємозв'язків між економіками, тому європейська енергетична безпека природно знаходиться в колі інтересів США»⁶.

Аналіз щорічних зустрічей Енергетичної Ради ЄС-США у період із 2009 р. по 2014 р. засвідчує, що учасники відводять важливу роль даному форуму, сподіваючись, що Рада слугуватиме новими рамками двостороннього співробітництва у сфері глобальної енергетичної політики та безпеки задля руху в напрямку використання низько вуглецевих енергетичних джерел. Комісар ЄС з питань енергетики Андріс Пієбалґс на першій зустрічі Ради в 2009 р. зазначав: «Енергетична Рада є своєчасною ініціативою в контексті зростаючого глобального занепокоєння щодо енергетичної безпеки та важливої ролі, яку відіграє сектор енергетики в процесі зміни клімату. Піднесення цих дебатів до по-

літичного рівня підкреслює значущість, яку ми всі надаємо цій сфері взаємодії»⁶.

Під час другої зустрічі Енергетичної Ради ЄС-США 19 листопада 2010 р. (м. Лісабон, Португалія) учасники працювали в рамках трьох робочих груп: енергетична політика (стійкість біопалива, безпека атомної енергетики, енергоефективність, використання електричних транспортних засобів), глобальна енергетична безпека (Південний потік та глобальні енергетичні ринки), а також співпраця в галузі дослідження енергетичних технологій.

У Спільній заяві, виробленій після зустрічі Енергетичної Ради ЄС-США від 29 листопада 2011 р., сторони досягли домовленості спрямувати спільні зусилля для реалізації низки практичних заходів із метою підсилення енергетичної безпеки (заснування двох Центрів електроприводного транспорту в США та Італії, проведення переговорів з приводу підготовки до підписання Угоди про розробку спільної специфікації енергоефективності та використання логотипу ENERGY STAR, обмін знань та практичних надбань в галузі енергетики тощо).

Метою четвертої зустрічі Енергетичної Ради ЄС-США, що відбулась 5 грудня 2012 р. (м. Брюссель, Бельгія), було сприяння становленню прозорих і сталих енергетичних ринків, а також налагодження взаємодії країн щодо регуляторних політик, що заохочують безпечно, ефективно та стабільне використання енергії.

П'яте засідання Енергетичної Ради ЄС-США (2 квітня 2014 р., Вашингтон, США) відбувалось на тлі гострих подій в Україні, та стало відповіддю на виклики енергетичній безпеці, що стрімко породжувались конфліктом. У спільній заяві наголошується на занепокоєнні США та країн ЄС щодо енергетичної безпеки та визнається потреба у зміцненні енергетичної безпеки у Європі.

ЄС і США засудили незаконну анексію Криму і входження півострова до складу Росії, а також підкреслили принципи розвитку енергетичних відносин з РФ (взаємодія, прозорість, чесність, відсутність дискримінації, відкритість до конкуренції та співпраці з метою гарантування єдиних правил гри для безпечних і надійних енергопостачань). Під час зустрічі Енергетична Рада висловила свою тверду підтримку зусиллям України у напрямі диверсифікації постачань природного газу, трансформації системи субсидювання цін на енергоносії, підвищення енергоефективності та прозорості ринку.

Спільна заява учасників Енергетичної Ради визнає перспективним експорт зрідженого газу США, який надасть переваги країнам ЄС та іншим стратегічним партнерам, та вітає переговорний процес щодо започаткування амбіційного проекту Трансатлантичного торговельного та інвестиційного партнерства (ТТІР) між Європейським Союзом і США.

У своїй промові Державний секретар США Джон Керрі зазначив: «Це питання зводиться до наступної тези: жодна нація не має права використовувати питання енергетичного постачання як важелі впливу на вибір майбутнього народів, а також не може використовувати його як зброя. Ми всі повинні бути зацікавлені в тому, щоб наші країни мали достатню кількість енергії, необхідної для здійснення економічної діяльності, забезпечення безпеки і добробуту нашого населення»⁸. Згідно твердження Державного секретаря, з 2015 року обсяг постачання газу Америкою перевищить обсяг споживання газу країнами Європи. Таким чином, доводиться важливість партнерські зв'язків США з ЄС у процесі вирішення енергетичного питання.

Підсумковим документом шостого засідання Енергетичної Ради ЄС-США, що відбулось 3 грудня 2014 р. (м. Брюссель, Бельгія), стала спільна заява учасників про рішучість США і ЄС стояти пліч-о-пліч у їхній підтримці нового українського уряду та необхідність впровадження реформ енергетичного сектору України у відповідності із зобов'язаннями перед Енергетичним співтовариством. У документі схвалена перспектива поставок із США в країни Європу скрапленого природного газу з метою подальшої диверсифікації енергетичних ресурсів на європейському континенті.

Отже, співробітництво США та країн ЄС щодо формування енергетичної політики у рамках Енергетичної Ради відзначається посиленням інтенсивності контактів та обсягом взаємодії, що продиктоване агресією Росії проти України й практикою використання Росією енергопостачань у якості важелю впливу на європейські країни. Кожна з 28 країн ЄС проводить власну енергетичну політику, має своє бачення та підходи до питання досягнення енергетичної безпеки, у тому числі, питання щодо підвищення рівня співпраці з Росією в галузі енергетики або намір подолати енергетичну залежність від РФ. Проте, за останній час викристалізовується усвідомлення європейського товариства діяти за спільним вектором, який обстоює необхідність диверсифікації джерел енергетичних

ресурсів, продовження співпраці з Росією, а також пришвиджене зближення зі Сполученими Штатами Америки, які готові страхувати енергетичні ризики ЄС, що виникають через дефіцит власних енергетичних ресурсів та практику використання енергопостачань Росією у якості засобу провадження зовнішньої політики.

Своєчасним кроком у напрямку формування енергетичної політики на міжрегіональному рівні є переговори США та ЄС щодо лібералізації найбільших двосторонніх торговельних та інвестиційних відносин у світі з метою подальшого створення Трансатлантичного торговельного та інвестиційного партнерства (ТТІР). Ідея партнерства ґрунтується на рекомендаціях Фінальної доповіді Групи високого рівня ЄС-США від 11 лютого 2013 року, в якій трансатлантична торгівля та інвестиції оцінюються як каркас світової економіки.

У сукупності на економіки країн ЄС та США припадає половина валового світового продукту та 30% глобальної торгівлі. Щодня обсяги двосторонньої торгівлі товарами та послугами складають суму у розмірі 2,7 млрд. дол. США або 2 млрд. євро. Окрім того, США та ЄС інвестували більше 3,7 трлн дол. США або 2,8 трлн євро в економіки одна одної⁹.

Як передбачається, укладення Угоди між США та ЄС спростить умови для двосторонньої торгівлі шляхом гармонізації регуляторної політики в сфері торгівлі та призведе до зменшення адміністративних бар'єрів для бізнесу. Очікується, що проект сприятиме зростанню економіки та обсягів інвестування, збільшенню конкурентоспроможності, створенню нових робочих місць та підвищенню добробуту населення США і ЄС.

Перевага від успішної імплементації торговельної угоди є значною – перспектива зростання ВВП країн ЄС та США оцінюється у 0,5% – проте на шляху до впровадження амбітного проекту узгодження потребують чутливі питання гармонізації аспектів енергетики та зовнішнього середовища¹⁰.

У рамках переговорів щодо упровадження ТТІР ведеться унормування положень стосовно доступу до сировини та енергії. Акцент наголошується на принципі відкритих, стабільних, передбачуваних та вільних від дискримінації умов торгівлі енергоресурсами. Спільним інтересом обох сторін є поліпшення глобального управління в сфері відновлювальної енергетики. Країни усвідомлюють необхідність лібералізації торгівлі екологічно чистими товарами та послугами для досягнення соці-

альних, економічних, комерційних переваг та переваг для навколишнього середовища як у США, так і в країнах ЄС¹¹.

Торговельне та інвестиційне партнерство між США та ЄС має перспективу перетворення у ефективний механізм забезпечення трансатлантичної енергетичної безпеки. Покладаються надії, що ТТІР надасть перевагу європейським країнам у вигляді імпорту американського скрапленого природного газу. Згідно законодавства США, єдиний шлях експортування американського газу в інші країни вбачається в укладанні угоди про вільну торгівлю між зацікавленими країнами¹². Очевидним є факт, що зняття таких обмежень на експорт енергоносіїв зі США дозволить Європі використовувати отриманий зріджений газ як протизагазу газу з Росії та поліпшити енергетичну ситуацію на континенті. Більше того, такий крок забезпечить США економічні вигоди через можливість продажу енергоресурсів іншим країнам за вищими ніж на внутрішньому ринку цінами, а також дозволить Вашингтону надіслати чіткий сигнал світовій спільноті про намір звільнити глобальний енергетичний ринок від впливу певного кола країн, які використовують енергопостачання для досягнення політичних цілей. Експорт зрідженого газу зі США сприятиме підвищенню геополітичної ваги країни, послаблюючи роль РФ та Ірану та посилюючи зв'язки з торговельними партнерами.

Таким чином, у випадку успішного укладання та реалізації Трансатлантичного торговельного та інвестиційного партнерства, проект надасть безперечні переваги як США так і ЄС, стане не лише безцінним механізмом формування енергетичних відносин між задіяними країнами, а й важелем зміщення центру енергетичної рівноваги від традиційних країн-експортерів енергоресурсів (Центральна Азія, Близький Схід, Росія) до басейну Атлантичного океану.

Заслуговує на увагу дослідження практики взаємодії США та ЄС щодо формування енергетичної політики у рамках Форуму провідних економік світу з питань з енергетики та зміни клімату (Major Economies Forum on Energy and Climate). Форум був започаткований 28 травня 2009 р. за ініціативи Президента США Б. Обами з метою сприяння діалогу між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, забезпечення політичного керівництва для успішних результатів переговорів ООН щодо проблем зміни клімату, а також прискорення процесу реалізації конкретних ініціатив, спрямо-

ваних на постачання чистої енергії при одночасному скороченні викидів парникових газів. У рамках Форуму питання енергетики та зміни клімату розглядаються нерозривно, як взаємозалежні поняття, що не піддаються однобічному вивченню.

До участі у зустрічах запрошені 17 країн, серед яких чинне місце відводиться США, Європейському Союзу, Німеччині, Франції, Італії та Великій Британії. Також до роботи Форуму долучились Австралія, Бразилія, Індія, Індонезія, Канада, Китай, Мексика, Республіка Корея, Росія, Південно-Африканська Республіка та Японія. У період із квітня 2009 р. до вересня 2014 р. відбулось 20 нарад представників провідних країн світу¹³.

На трьох підготовчих засіданнях Форуму провідних економік у 2009 р. учасники погодилися, що Форум слугуватиме не альтернативою процесу виконання Рамкової конвенції ООН, а механізмом сприяння переговорів ООН в Копенгагені та реалізації Балійської дорожньої карти, було задекларовано необхідність упровадження з боку провідних економік невідкладних заходів для вирішення проблеми зміни клімату, а також важливість переходу до низьковуглецевої економіки як можливості для зростання і сталого розвитку.

Четверте засідання Форуму мало місце у м. Вашингтон, США, 17-18 вересня 2009 р. Учасники обговорили важливість спостережень і систем раннього попередження як інструментів для адаптації ідей Копенгагенської конференції з проблем клімату, а також необхідність істотного розширення масштабів фінансування проектів у найближчому майбутньому.

П'ята зустріч учасників Форуму (18-19 жовтня 2009 р., м. Лондон, Велика Британія) акцентувала увагу світової спільноти на невідкладності для держав зосередити зусилля на пошуку балансу між економічної складовою політик та зобов'язаннями запобігти зміні клімату.

У період 2010 року відбулось чотири засідання Форуму. Учасники шостої наради від 19 квітня 2010 р. (м. Вашингтон, США) погодились, що неформальні прозорі дискусії щодо питань енергетики та клімату у рамках Форуму збагачують обговорення гострих питань порядку денного Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Підсумком сьомої зустрічі представників Форуму (30 червня – 1 липня 2010 р., м. Рим, Італія) стало визнання важливості швидкого впровадження Міжнародної угоди зі зміни клімату, прийнятої світовими лідерами на саміті ООН в Копенгагені. Восьма нарада від-

булась 20-21 вересня 2010 р. у м. Нью-Йорк, США, та була присвячена ідеї прискорення успішного завершення переговорів у Канкуні щодо зміни клімату. Дев'ята за рахунком зустріч (17-18 листопада 2010 р., м. Крістал Сіті, США) була покликати підтримати пакет рішень, укладеного в рамках конференції в Канкуні.

Упродовж 2011 р. учасники Форуму провідних країн зустрічались тричі: 26-27 квітня, 16-17 вересня і 17-18 листопада. Метою зазначених нарад було обговорення результатів та перспектив кліматичної конференції в Дурбані 2011 р., на яку покладалась надія прийняття чіткого плану дій щодо введення в дію нової глобальної та обов'язкової для виконання кліматичної угоди.

Практика зустрічей учасників Форуму провідних країн мала місце в 2012 році, упродовж якого представники збирались на нараду 17 квітня та 27 вересня. І якщо тринадцята зустріч продовжила взаємодію країн у напрямку визнання важливості кліматичної конференції у м. Дурбан, то чотирнадцята нарада була присвячена вивченню питанню викликів та результатів майбутньої конференції ООН щодо змін клімату в м. Доха.

Підсумком зустрічей, що відбулись упродовж 2013 р. (12 квітня, 18 червня та 24 вересня) стало досягнення домовленості між учасниками сфокусувати спільні зусилля на підвищенні енергетичної ефективності в будівельній галузі з урахуванням особливостей енергетичних послуг та житлових фондів кожної країни.

Останні три зустрічі учасників Форуму, що відбулись за період 2014 року (8-9 травня, 11-12 липня, 21-22 вересня) відзначились висловленням підтримки переговорів ООН по клімату в Лімі та майбутньої конференції в Парижі, обговоренням внеску кожної країни для досягнення задекларованих цілей, а також підкресленням зв'язку між зміною клімату та енергетичної безпекою на глобальному та національному рівнях.

Американський дослідник Тіммонс Робертс наголошує на важливості досягнення компромісу у рамках Форуму провідних економік як єдиного способу запобігти катастрофам, які очікують людство в майбутньому. «Усі актори мають погодитися на деякі вимоги ключових гравців для того, щоб їхні власні цілі були досягнуті. Форум провідних економік зможе повести нас новим шляхом за умов досягнення повного компромісу»¹⁴.

У той же час, у свої працях вітчизняні та російські науковці згадують даний Форум дотично,

лише констатуючи факт його функціонування, не розглядають ґрунтовно механізм співробітництва провідних країн світу у рамках Форуму та не піддають аналізу ефективність такої взаємодії щодо регулювання енергетичних питань та проблем подолання змін клімату.

З огляду на те, що Форум провідних економік світу з питань з енергетики та зміни клімату виступає лише у якості платформи для дискусій з актуальних питань порядку денного, підсумки засідань учасників Форуму у вигляді Висновку Головуючого носять декларативний характер, а діяльність даного Форуму не підкріплена реалізацією конкретних ініціатив на практиці, можна дійти до висновку, що досягнення головної мети, окресленої при створенні Форуму, залишається на даний момент не здійсненим.

Прикладом взаємодії Сполучених Штатів та Європейського Союзу щодо формування енергетичної політики на глобальному рівні є співпраця у межах Міжнародного енергетичного агентства (ІЕА). ІЕА виступає автономним міжнародним органом у рамках Організації економічного співробітництва та розвитку, що був започаткований у 1974 р. після нафтової кризи 1973-1974 рр. Міжнародне енергетичне агентство нараховує 29 країн-учасниць, серед яких чинне місце посідає США та 20 країн ЄС.

Форматом співпраці країн у рамках ІЕА є фокусування учасників на чотирьох основних сферах: енергетична безпека (сприяння диверсифікації, ефективності та гнучкості у всіх секторах енергетики), економічний розвиток (забезпечення стабільних поставок енергоносіїв до країн-членів МЕА, просування ідеї вільних ринків, сприяння економічному зростанню та ліквідації енергетичної бідності), екологічна свідомість (подолання проблеми зміни клімату), а також співпраця з країнами, що не є членами МЕА, для вирішення спільних енергетичних та екологічних проблем.

За 40 років функціонування Міжнародне енергетичне агентство стало платформою для глобального діалогу з енергетичних питань, виступаючи для країн-учасниць політичним радником та забезпечуючи їх авторитетними статистичними та аналітичними даними. Варто зазначити, що ефективність діяльності МЕА розглядається експертами через призму енергетичних оглядів та прогнозів, конкретні ж приклади співробітництва між країнами у рамках організації не висвітлюються у

документах організації, а відтак і не аналізуються науковцями.

Міжнародний енергетичний форум (IEF) є за своєю суттю відмінною організацією від Міжнародної енергетичної агенції, нараховуючи у своєму складі не тільки країни-учасниці ОЕСР, але й інші країни, загалом 74 держави.

Заснований у 1991 р. Міжнародний енергетичний форум виступає нейтральним посередником у неформальному, відкритому та постійному діалозі з питань глобальної енергетики між країнами-учасницями, які визнають необхідність співпраці для зміцнення взаємного розуміння спільних енергетичних інтересів та забезпечення глобальної енергетичної безпеки.

Форматом співпраці між країнами є Зустріч міністрів у рамках Міжнародного енергетичного форуму, що відбувається раз на два роки та є наймасштабнішим заходом за участю міністрів енергетики у світі. За період функціонування організації відбулось 14 Зустрічей міністрів, які були присвячені обговоренню питань майбутнього енергетичного сектору та досягнення глобальної енергетичної безпеки.

Іншою міжнародною інституцією, в рамках якої відбувається співпраця США та країн ЄС щодо формування енергетичної політики, є Міжнародне партнерство зі співробітництва в галузі енергетичної ефективності (IREEC). IREEC було офіційно створено в 2009 році на зустрічі країн «Великої вісімки» в м. Аквада в рамках Хайлігендамського діалогу. До держав-членів організації належать США, ЄС, Велика Британія, Італія, Німеччина, Франція та 10 інших розвинених країн та країн, що розвиваються.

У 2008 р. під час переговорів щодо створення міжнародної інституції ЄС брав на себе зобов'язання надати початковий внесок у розмір 400 тис. євро для створення виконавчої структури Партнерства. Подібних заяв притримувались США та Японія.

На сьогоднішній день Міжнародне партнерство претендує виступати у ролі незалежного міжнародного форуму, який сприяє країнам у досягненні енергетичної ефективності, поширенні екологічно чистих технологій, а також провадженні урядової політики і програм, спрямованих на підвищення ефективності енергетичної галузі. Організація надає допомогу державам-членам у визначенні та розповсюдженні перевірених інноваційних мето-

дів і даних у галузі енергоефективності для більш повного інформування очільників держав, які беруть участь у процесі прийняття рішень. Такий формат діяльності Партнерства безпосередньо сприяє здійсненню двосторонніх і багатосторонніх ініціатив у галузі енергетики між країнами.

Певний обсяг взаємодії між США та ЄС щодо формування енергетичної політик відбувається у рамках Міжнародного агентства з відновлювальної енергетики (IRENA), що представляє собою міжурядову організацію, яка сприяє впровадженню та сталому використанню відновлювальних джерел енергії. Пропозиція створення подібної організації висувалась ще у 1981 р. на Конференції ООН з нових та відновлювальних джерел енергії в Найробі. Після тривалих дискусій 26 січня 2009 р. відбулось офіційне створення Міжнародного агентства з відновлювальної енергетики, яке на сьогоднішній день налічує 140 держав-членів (у т.ч. США та країни ЄС, окрім Австрії та Ірландії).

Отже, варто зазначити, що співробітництво США та ЄС щодо формування енергетичної політики зазнало логічного трансформування: якщо на початку 2000-х рр. взаємодія відбувалась на природній основі та відзначалась своєю однорідністю, то у 2009 р. на рівень співпраці США та країн ЄС значний вплив справили газовий конфлікт між Україною та РФ, що примусив сторони до невідкладного перегляду практики забезпечення енергетичної безпеки. Події, що розгортались на тлі агресії Росії проти України з 2014 р., піднесли співпрацю між Сполученими Штатами та країнами ЄС до найвищого рівня, довівши сторонам необхідність запровадження конкретних практичних кроків на шляху до досягнення енергетичної незалежності.

На сьогодні основним важелем поглиблення партнерства між США та ЄС в енергетичній сфері виступають зустрічі в рамках «Великої сімки» та Енергетичної Ради ЄС-США. Співпраця сторін у рамках інших міжнародних інституцій не є визначальною для політичного діалогу та виступає додатковим аргументом у європейсько-американських відносинах. Втім, саме Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство, у разі повної його імплементації та успішного функціонування має високу ймовірність виступити в середньостроковій перспективі двигуном посилення співробітництва між США та ЄС, у тому числі в енергетичній сфері.

ПОСИЛАННЯ:

- ¹ Боровский Ю.В. Политизация мировой энергетики / Ю.В. Боровский // Международные процессы. – 2008. – Т.6. №1 (16). – С. 26.
- ² Телегина Е. Геополитические факторы формирования системы энергетической безопасности США / Е. Телегина, М. Таджиев // Мировая экономика и международные отношения. – 2013. – №9. – С. 42.
- ³ European Commission (2014), “G7 Rome Energy Ministerial Meeting, Rome G7 Energy Initiative for Energy Security: Joint Statement,” May 6, 2014, Accessed from http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-530_en.htm.
- ⁴ European Commission (2009), “The EU-U.S. Energy Council”, Joint Press Statement, 2009, Accessed from http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2009_energy_council_joint_press_statement.pdf.
- ⁵ Peros, Andri. 2011. The Future of U.S. – EU Energy Cooperation. Washington D.C: Woodrow Wilson International Center for Scholars. Accessed from <http://www.wilsoncenter.org/event/the-future-us-eu-energy-cooperation>.
- ⁶ Там само.
- ⁷ EU-US Summit Yields Energy Cooperation. EU News and Policy Debates Across Languages, November 5, 2009. Accessed from <http://www.euractiv.com/climate-change/eu-us-summit-yields-energy-coope-news-222945>.
- ⁸ John Kerry, Remarks at the U.S.-EU Energy Council Meeting, Belgium, Brussels, U.S. Department of State. April 2, 2014. Accessed from <http://www.state.gov/secretary/remarks/2014/04/224287.htm>.
- ⁹ Final Report of the U.S.-EU High Level Working Group on Jobs and Growth, February 11, 2013, Accessed from http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/february/tradoc_150519.pdf
- ¹⁰ Gordon D., Livingston D. Transatlantic Trade Negotiations and Oil, Carnegie Endowment for International Peace, December 19, 2013.
- ¹¹ EU-US Transatlantic Trade and Investment Partnership. Raw Materials and Energy. Initial EU position Paper. Accessed from http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/july/tradoc_151624.pdf.
- ¹² Mayor V.L-I. How TTIP Can Enhance EU-US Energy Security and Counterbalance Russia’s Energy Weight, Atlantic Council, December 9, 2014.
- ¹³ MEF Website. Accessed from <http://www.majoreconomiesforum.org/about.html>.
- ¹⁴ Roberts T. Beyond the Climate Impasse: How the Major Economies Forum Can Lead the Way. Brookings, April 8, 2013. Accessed from <http://www.brookings.edu/blogs/up-front/posts/2013/04/08-climate-economies-robertst>.

Korolova A.S. Cooperation between the USA and the EU in the sphere of formation of the energy policy at the global and regional levels / Diplomatic Academy of Ukraine, Ministry of Foreign Affairs of Ukraine.

The article analyzes the practice of cooperation between the USA and the EU in the sphere of formation of the energy policy at the global and regional levels in the period from 2000 to the present day. It studies the intensity of the interaction and the results of the cooperation between the USA and the EU in the frames of G-8 and G-7, EU–U.S. Energy Council, Transatlantic Trade and Investment Partnership, and also in the frames of other international institutions: Major Economies Forum on Energy and Climate, International Energy Agency, International Energy Forum, International Partnership for Energy Efficiency Cooperation and International Renewable Energy Agency. It is noted that an accelerated convergence between the USA and the EU is probable in the medium term in order to achieve energy security and to minimize energy risks from both sides.

Keywords: energy policy, energy security, renewable energy, diversification of sources of energy supply.

Королёва А.С. Взаимодействие США и ЕС относительно формирования энергетической политики на глобальном и региональном уровнях / Дипломатическая академия Украины при Министерстве иностранных дел Украины.

В статье проанализирована практика взаимодействия США и ЕС в направлении формирования энергетической политики на глобальном и региональном уровнях в период с 2000 г. по сегодняшний день. Исследованы интенсивность взаимодействия и результаты сотрудничества США и ЕС в рамках «Большой восьмерки» и «Большой семерки», Энергетического Совета ЕС–США, Трансатлантического торгового и инвестиционного партнерства, а также в рамках других международных институций: Форума ведущих экономик мира по энергетике и климату, Международного энергетического агентства, Международного энергетического форума, Международного партнерства по сотрудничеству в сфере энергетической эффективности и Международного агентства возобновляемой энергетики. Отмечено, что в перспективе вероятно ускоренное сближение США и ЕС для достижения энергетической безопасности и минимизации энергетических рисков обеих сторон.

Ключевые слова: энергетическая политика, энергетическая безопасность, возобновляемая энергетика, диверсификация источников поставки энергии.

*Стаття надійшла до редколегії 23.03.2015
Прийнята до друку 22.04.2015*